

1 SEPTEMBER 1926.

AFLEVERING 5.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

TWEE MAANDEN OP DE KURISCHE NEHRUNG.

I. ROSSITTEN EN DE VOGELWARTE.

HET was op een regenachtigen dag in 't eind van Augustus 1925, dat ik aan 't laatste deel van de reis van Holland naar de Nehrung begon en in Königsberg op het lokaaltreintje naar Cranzbeek stapte. Cranzbeek is een plaatsje aan het Kurische Haff, juist op de plaats waar de Nehrung om zoo te zeggen „begint”, dus aan het Zuidwesteinde, den voet van de Nehrung. Het treintje gaf daar aansluiting op den „Haffdampfer”, die van Cranzbeek naar Memel de heele Nehrung langs vaart, 97 KM. ver, ondertusschen de drie voornaamste plaatsen op de Nehrung aandoende: Rossitten, Nidden en Schwarzort.

Het Haff was wild en 't was onaangenaam weer, een halve Zuidwester storm striemde den regen voortdurend over de boot. Aan de linkerzijde staken de zandduinen, waarom de Nehrung zoo bekend is, de z.g. „Wanderdünen” (waarover later nog wel meer), hel af tegen het donkere Haff en den blauwgrijzen regenhemel.

Toch was er op het Haff een druk vogelbeweeg. Het wemelde er van futen, die in kleine troepjes bijeen op het water zwalkten, kokmeeuwen volgden in

groote zwermen krijschend de visschersbooten en verscheidene malen kwamen troepjes dwergmeeuwen voorbij, met de donkere vleugelonderkanten.

Na een vaart van twee uur kwamen we in Rossitten aan, dat op dien dag een uiterst sinisteren indruk maakte. Toen ik me in mijn hotel (er is in dit dorpje van 500 inwoners een vrij groot hotel) een beetje ingericht had, bleef me vóór donker nog net een uurtje over, om het dorp eens te gaan bekijken. Dat bleek echter al gauw niet zoo gemakkelijk te zijn, want alle wegen in het dorp waren of blanke waterplassen of modderbeddingen van soms meer dan twee dM. diep. Gelukkig had ik stevige waterdichte laarzen aan, die zooiets uitstekend verdragen konden. Het heele najaar door zijn die wegen daar zoo slecht geweest. Een half uur rijden met paard en wagen brengt de bewoners aan het Oostzeestrand, waar grind ligt in dikke banken en waar ze in een paar uur meer wagenvrachten kunnen weghalen dan onze schelpenvisschers in een heelen dag meebrengen en 't zou een kwestie van eenige weken geweest zijn, om behoorlijke wegen te maken. Maar niemand wil voor dit karweitje opdraaien. „Wer soll's fahren? Wer soll's fahren?" zeiden de visschers altijd, als we ze er over interpeleerden.

't Waren komieke kerels, die visschers. De kapitein van den Dampfer „Memelland" kwam wel eens bij Reichert een biertje drinken en daar de dikke Gustav Reichert ook wel van een biertje hield, bleef het in den regel niet bij eentje en ook niet bij twee en ook niet bij drie. 't Gebeurde maar al te vaak, dat en kapitein en waard danig beschonken raakten en dan kwamen de visschers die voorbijkwamen even om de deur kijken en riepen: „Wer wird sich jetzt aber noch wundern, dass der Dampfer schaukelt?" Het antwoord was dan in den regel eerst een heele ris onverstaanbare krachttermen en een: „Halt de Schnauz, Schweinsigel!"

Rossitten ligt op het Zuidelijk deel van de Nehrung, dat aan Deutschland behoort, op ongeveer 35 K.M. van Cranzbeek. Het is het eenige dorp van de Nehrung, waar niet uitsluitend visschers wonen, maar ook landbouw beoefend wordt, doordat hier een stuk vruchtbaar diluvium ligt.

Een blik op de kaart overtuigt ons dadelijk, dat de Nehrung voor vogeltrek-waarnemingen uitnemend geschikt is: tusschen Rusland en West-Europa vormt zij als 't ware een brug. De trekvogels die de Oostzeekust volgen steken bij Memel over en gaan langs de Nehrung verder. Worden ze door ongunstig weer overvallen, dan blijven ze op de Nehrung en steken niet gauw over naar de andere kust van het Haff. Zoo kwam het dat er bijvoorbeeld dagen waren waarop het overal, waar je liep, krioelde van de lijsters: groote lijsters, koperwieken, kramsvogels, zanglijsters.

Iedereen weet, hoe in Rossitten Prof. Thienemann al jaren lang de leiding heeft van de Vogelwarte en dat hij het is geweest, die het ringen van vogels, als hulpmiddel om de trekwegen en winterkwartieren te leeren kennen, trots grooten tegenstand heeft kunnen doorzetten.

De Vogelwarte Rossitten bezit een museum in het dorp Rossitten en een waarnemingsstation op zeven K.M. ten Zuiden van Rossitten, op een plek waar

de Nehrung maar 800 Meter breed is en dus vrij goed te overzien. Aan een geoeffend waarnemer ontgaat van daaruit overdag geen trekbeweging. Dat trekstation „Ulmenhorst” is een gezellig jachthuisje midden in een stuk berkenbosch, waar de waarnemer dus het groote voordeel heeft, dag en nacht in den trekweg te zijn. Ik had het voorrecht, tien dagen van Prof. Thienemann's gastvrijheid te genieten en daar vooral den kraaientrek prachtig te kunnen zien.

Het museum van de Vogelwarte wordt druk bezocht door toeristen, die daar niet alleen opgezette vogels vinden, maar ook van allerlei merkwaardigs over de Nehrung.

Er hangen verscheidene trekkaarten, o.a. een met den trek van den witten ooievaar, die ten deele nog een raadsel bevat, een van den trek van de kokmeeuwen, een met den trek van de bonte kraai. De kokmeeuwen worden in 't voorjaar bij massa's geringd als jonge vogels. Vlak bij Rossitten ligt een groote plas, het „Möwenbruch”, waar een kolosale kokmeeuwenkolonie broedt. De kraaien, speciaal de bonte, worden op den najaarstrek gevangen. Hierbij heeft Prof. Thienemann gebruik kunnen maken van een betrekkelijk oud volksgebruik op de Nehrung: het vangen van bonte kraaien, om als voedsel te dienen.

Als in October de trek van de bonte kraaien begint, die hier inderdaad verbazend sterk is, dan gaan de Rossittner visschers er op uit, om in de duinen hun kleine „Krahjebüde” (Krähenbude) van dennentakken te bouwen, die hun gedurende de vangst tot schuilplaats moet dienen.

Is de hut klaar, dan gaan ze den eersten den besten dag, dat de trek gunstig is, er op uit en zoeken ieder een Büde op. Hier komt een merkwaardig staaltje van krachtverspilling aan den dag: geen enkele hut is aan een eigenaar gebonden. Ieder bouwt een hut en heeft dan het recht, om iedere hut te gebruiken, die hij wil. Nu is het heelemaal van de manier van trekken afhankelijk, welke hut het

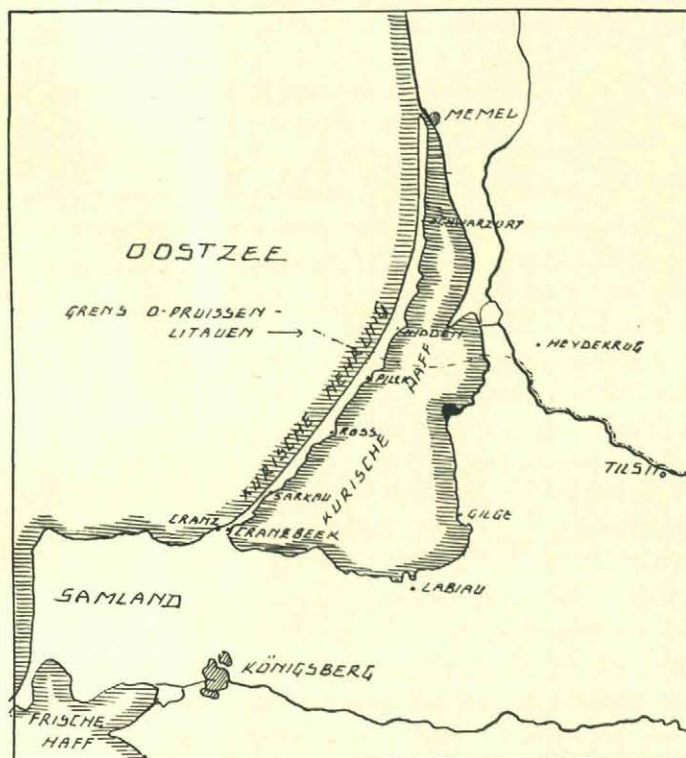

Fig. 1. De Kurische Nehrung met omgeving.

gunstigst ligt, soms gaat de trek aan de Haffzijde, soms aan de zeezijde en de kraaienvangers, die 's ochtends voor dag en dauw al weten, hoe de kraaien zullen gaan trekken, zijn er op bedacht, om ieder voor zich de beste Bude uit te zoeken. Daartoe staan ze vroeg op, om elkaar de loef af te steken en gaan soms om drie uur 's morgens al op weg. In den regel begint om acht uur de kraaientrek

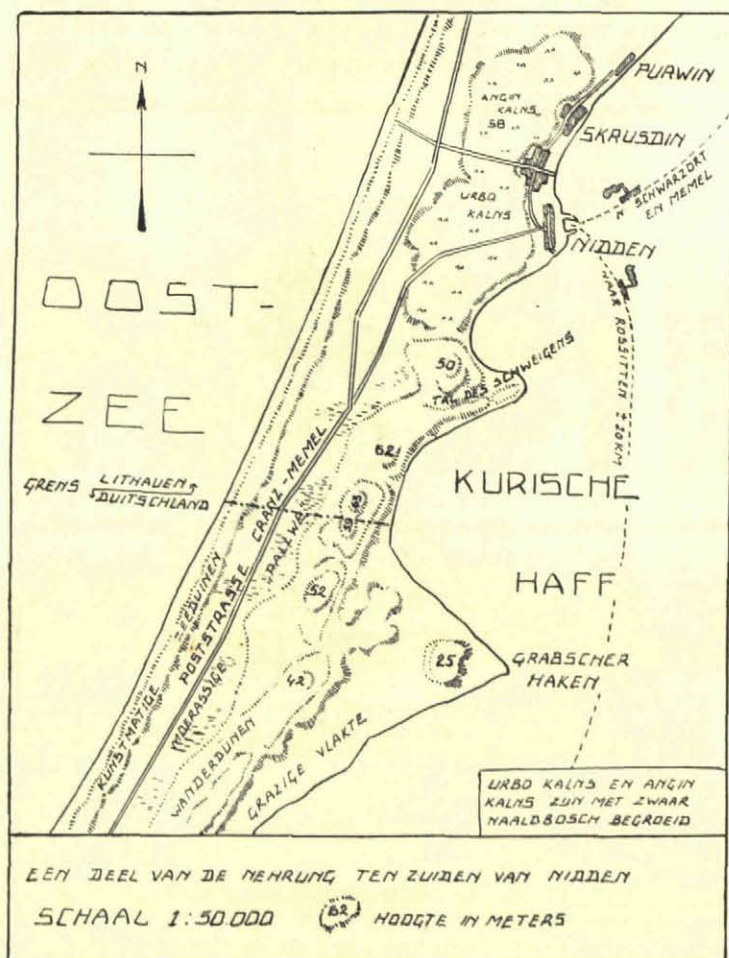

Fig. 2.

zaten te wachten. Hoe ellendig ze er ook aan toe waren, bijten konden ze nog heel goed, wat ik aan den lijve moest ondervinden. Het dikke vel van de handpalm beten ze met de punt van den snavel tot bloedens toe door.

De kraaienvangers gebruiken als lokkraaien aanvankelijk tamme kraaien, die ze vaak 's zomers overhouden, maar elke kraai, die gevangen wordt, wordt aan een paaltje gezet, totdat er een dertig zijn. Wat dan nog gevangen wordt,

pas en dus zitten ze er uren voor niets. Een eenvoudige regeling zou ieder zijn eigen hut kunnen aanwijzen en dan zou elke vanger vier uur tijd kunnen besparen. De lokkraaien worden aan een paaltje vastgebonden en bovendien worden de vleugels vastgelegd. Dit laatste gebeurt door twee slagpennen (van elke vleugel één) gewoon in elkaar te knopen. De kraaien slagen er soms in, die vleugels los te peuten en zelfs het paaltje, waaraan ze vastgebonden zijn, uit den grond te rukken, waarna ze er met paaltje en al vandoor vliegen. Lang houden ze dat niet vol en we vonden meer dan eens kraaien, die met dat paaltje waren blijven steken en zielig ineengedoken op het einde

wordt gedood en 's avonds worden de vijf oudste (dus taaiste) kraaien bewaard, terwijl de overige dan óók gedood worden. Dat doodmaken gebeurt op een eenigszins zonderlinge, hoewel doelmatige wijze: de kraai wordt met de eene hand aan de vleugeleinden en staart gepakt, de andere hand omsluit den snavel en vervolgens wordt met een snellen beet het achterhoofd doorgebeten, zoodat de dood onmiddellijk intreedt. Hierna wordt de kraai dadelijk met een verachtelijk gebaar op den grond geworpen.

's Avonds trekken de „Krahjebietersch” (Krähenbeisser) huiswaarts met net, paal en kraaien op den rug en dan worden deze thuis geplukt, waar op goede dagen (75 stuks per dag is zeer „goed”) de heele familie aan te pas komt. Eenige worden versch gegeten, de rest wordt ingepekel. Versch zijn ze werkelijk goed te eten, ingepekel zijn ze ongenietbaar.

De kraaienvangers vertellen ons graag van hun vangsten, vooral van den achteruitgang in de laatste 25 jaar. Dat was van de meeste een stokpaardje.

Of er dan zooveel minder kraaien overtrokken tegenwoordig? Nee, dat niet, integendeel! Maar de gunstigste plekken waren verdwenen. „Aber frieher, auf dem Korrelleberg! Da kriegten wir erst Krahjen! dan hundert an einem Tag!” Op den Korralleberg was het nu verboden, kraaien te vangen. Het was een heuvel midden tusschen eenige KM. bosch in, waar de kraaien dus eerder zullen invallen dan op de vlakke duinen, waar ze niet op één plaats aangewezen zijn om te rusten en dus de netten gauwer zullen ontwijken.

Voor Prof. Thienemann was dit een heerlijk hulpmiddel, om kraaien te kunnen ringen. Alleen: het kost geld!

Maar nog andere vangsten doen de Krahjebietersch: de visch lokt wel eens een hongerigen zeearend naar beneden, die dan ook gevangen wordt en met groote moeite beringd. Soms komen de jongens uit 't dorp met een levende

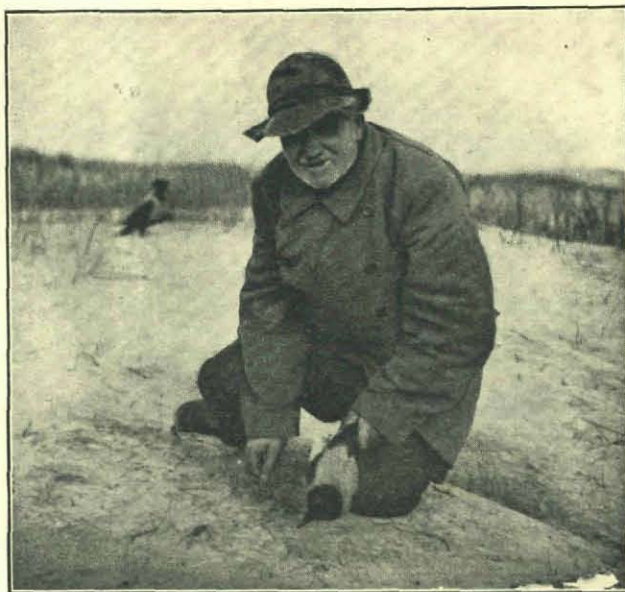

Fig. 3. Een „Krahjebietersch” uit Sarkau. Een pas gevangen kraai wordt als lokkraai vastgezet.

Oct. 1925. Foto TINBERGEN.

„haofke” (havik) die goed betaald wordt. Die „haofkes” worden meestal geringd, maar soms tot de valkenjacht afgericht, de „Beizjagd”. Prof. Thienemann richt zelf roofvogels af en gaat er mee op de jacht. Het africhten gaat op de gewone wijze, zooals het hier in Valkenswaard ook gebeurt, alleen zonder de z.g. muts. Misschien is 't wel aardig dit africhten (Falknersprache: abtragen) in 't kort nog even te beschrijven.

We waren van 't najaar op een dag bezig eenige meeuwen te beringen, die een paar jongens van het dorp in hun netten hadden gevangen, toen er een Krahjebietter binnen kwam stappen met een haofke, een jonge havik, die nog niet geruid had. 't Was een prachtvogel en dadelijk werd besloten, hem niet vrij te laten, maar hem af te richten als „Beizvogel”. Onmiddellijk begonnen we met de voorbereidselen. De ring werd omgedaan (om, als hij mocht ontsnappen,

Fig. 4. Kurische visscherboot. Op de uit hout gesneden wimpel zijn een ruitertje en een kasteel afgebeeld, daaronder het zwart-witte wapen van Rossitten.

Sept. 1925. Foto TINBERGEN.

tenminste een geringde vogel de wereld in te sturen), de riem („Geschüh”) om zijn poot („Fang”) gedaan, daaraan een dubbele koperen ring, de „Drahle” en hieraan een riem, de „Kurzfessel”, waarmee hij aan een rek vastgebonden werd. Hij had dus eenige speling, maar kon niet weg.

Het eerste werk is nu, den vogel zijn schuwheid af te leeren, zoodat hij in tegenwoordigheid van den valkenier durft eten. Doet hij dit, dan wordt hem het eten (een doode meeuw of kraai) op de gehandschoende vuist voorgehouden, zoodat hij het er af moet halen. Al

gauw raakt hij dan zoo vertrouwd, dat hij op de vuist springt en zoo eet. De volgende trap is, de vuist zoover van het rek te houden, dat de vogel er niet meer op kan springen, maar zijn vleugels moet gebruiken. Dit wordt (altijd in de volière) van steeds grooter afstand herhaald, totdat de vogel van ± 2 Meter „beireitet”. Gedurende al dezen tijd en later ook, moet de valkenier bij het eten voortdurend op een fluitje blazen, zoodat de vogel de klank van het fluitje leert associeeren met eten. Het doel hiervan is natuurlijk, dat later de afgerichte vogel op het geluid van het fluitje dadelijk bij den valkenier op de vuist komt.

Tot we met den vogel zoover waren, dat hij in de volière van ± 2 Meter op de vuist kwam, hebben we ± 14 dagen per dag een uur moeten oefenen. Dit geldt echter geenszins als norm, er zijn vogels, die het na vijf dagen al doen; er zijn er ook, die 't nooit leeren. Maar deze havik dan, onze „Donar” zooals we hem genoemd hebben, was dus na 14 dagen zoover.

Dan komt een nieuwe periode: de vogel gaat op de vuist naar buiten, weer, zooals op 't rek, met eenige speling vastgebonden. Nu moet de heele oefening weer van voren af aan beginnen, de vogel krijgt een „Lockschnur” aan, een koord van een 30 M., dat natuurlijk willekeurig korter genomen kan worden. Als nu na eenige weken de vogel zoover is, dat hij, zonder falen, vanaf 25—30 Meter „beireitet”, dan wordt hij volleerd geacht en mag hij los vliegen.

Als hij hongerig is, wordt hij van de Drahle losgemaakt en van de vuist omhooggestooten. Als hij even rondgevlogen heeft, fluit de jager en houdt zijn vuist met eten omhoog en dan stoot de vogel op de vuist precies eender, alsof het zijn prooi was en begint te eten (kröpfen). Dit wordt voortdurend geoefend.

Gaat men nu met den vogel op jacht, dan is het eenige, waar de jager voor moet zorgen: dat de vogel geen eten kan krijgen, dan op de vuist. De vogel mag dus alleen op een prooi stooten, die voor hem te zwaar is, om er mee weg te vliegen, wat na een kleine oefening wel bereikt kan worden. Maar hier wordt het bedrijf wel erg wreed.

(Wordt vervolgd.)

IN EN OM EEN ONDERGELOPEN ZEEUWSE POLDER.

DE ZEEMELDE ALS GRONDLEGGER VAN EEN DUIN.

DOOR W. W. SCHIPPER.

Vervolg van bladzijde 105.

UIT het voorgaande blijkt, dat melkkruid, Engels gras, zeealsem en blauw kweekgras zeer gebonden zijn aan groeiplaatsen van een bepaalde hoogte, evenals dit met zeekraal het geval is. Met de zoutmelde is dit niet zo. 'k Trof hem welig tierend aan dicht bij de laagwaterlijn in slik, zo week, dat het onmogelijk was er in te lopen. Maar ik vond hem ook wel boven op de kruin van een zeedijk. Hij kan dus evenals riet zowel op zeer natte als op droge grond groeien.

Het deel van het schorre, gelegen tussen de zeedijken en de kreek, is bedekt met een dichte mat van kweldergras, waar boven uit steken lamsoor, zeemelde, zulte, zeeweegbree (*Plantago maritima*) en strandmelde (*Atriplex maritima*) met zijn smalle blaren. Van het slijkgras (*Spartina stricta*), dat op de niet ver afgelegen schorren van de Onrustpolder zeer veel groeit, heb ik aan de Sophiapolder, een jaar of 5 geleden, een paar exemplaren aangetroffen. Later heb ik er geen meer gezien. Vermoedelijk liggen de schorren hem er nog niet hoog genoeg, wat ook wel met het strandzoutgras (*Triglochin maritima*) het geval zal zijn, dat ik er ook hoogst zelden aantrof, niettegenstaande ik het toch op 24 plaatsen op het eiland, langs de kusten verspreid, heb zien groeien. Bij uitgravingen bleek nu, dat